

Täysistunto

Keskiviikko 12.10.2022 klo 14.00—20.12

9. Suden kannanhoidollisen metsästyksen aloittaminen ja susivahinkojen estäminen

Kansalaisaloite KAA 4/2020 vp

Lakialoite LA 54/2020 vp, 5, 8/2022 vp

Toimenpidealoite TPA 121/2020 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 7/2022 vp

Ainoa käsittely, toinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ainoaan käsittelyyn ja toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 9. asia. Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 7/2022 vp. Ainoassa käsittelyssä päätetään kansalaisaloitteesta ja toimenpidealoitteesta. Toisessa käsittelyssä päätetään lakialoitteisiin sisältyvistä lakiehdotuksista, jotka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä. — Mennään keskusteluun. Edustaja Pitko.

Keskustelu

17.26 **Jenni Pitko vihr:** Arvoisa puhemies! Esitys siitä, että suden metsästystä tulisi helpottaa, on huono ja tehty väärässä ajassa. Ajatus siitä, että nyt olisi hyvä aika alkaa vähentämään Suomen susikantaa, ei perustu faktoille. Sen sijaan nyt olisi aika suden ja ihmisen yhteiselon parantamisen, haittojen vähentämisen ja suden kannan saattamiselle kestäväälle tasolle.

Luonnonvarakeskus on kannanhoidollista metsästystä koskevien päätösten tueksi tehnyt kattavaa tutkimusta Suomen susikannasta ja sen suotuisan suojelun tasosta. On selvää, että suden kanta ei ole lähellekään sellaista tasoa, jolla kiintiöihin perustuva metsästyksen voimaksi aloittaa ja suden suotuisa suojelutaso ei vaarantuisi.

Viime viikolla täällä salissa keskustelussa suden kiintiömetsästystä perusteltiin jos jonkinmoisilla syillä, mutta aito huoli meillä kaikilla on varmasti ihmisten pelosta niiden puolesta, ketkä pelkäävät sutta. Susipolitiikan pitäisikin keskittyä suden suojelun lisäksi haittojen vähentämiseen ja turvallisuudentunteen lisäämiseen. On aika suuri vaara, että täällä salissa kuultu ilakointi siitä, että suden metsästystä helpotetaan, loisi ja toisi lisää turvallisuutta. Kun suden kannanhoidollista metsästystä viimeksi kokeiltiin, se johti siihen, että suden kanta heikkeni ja ihmisasutuksen lähelle hakeutuvien susien lukumäärä kasvoi. Vaaraa aiheuttavia susia voi ampua jo nyt. Todisteita siitä, että kiintiömetsästäminen vähentäisi susien ja ihmisasutuksen yhteentörmäyksiä, ei ole. Vaikuttaakin siltä, että ampuminen on itseisarvo, turvallisuus ei niinkään.

Täytyy myös vähän ihmetellä uskoa siihen, että tällä valiokunnan ehdottamalla linjalla susien ampuminen olisi mahdollista. Susi on tiukasti suojeltu laji, ja juuri vastikään Turun hallinto-oikeus on suden kannanhoidollisen metsästyksen luvat estäessään todennut, että poikkeuslupien myöntäminen suden metsästyksen täytyy perustella jollain luontodirekti-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2022 vp

vin mukaisella perusteella ja syyksi ei riitä pelkkä lukumäärän vähentäminen, enkä usko syyksi riittävän myöskään metsästyskulttuurin, jota valiokunta mietinnössään tarjoaa.

Teen nyt vastalauseen mukaiset ehdotukset. Ehdotan, että kansalaisaloite hylätään ja että eduskunta hylkää valiokunnan lausumaehdotukset 1, 2, 3 ja 4 ja että eduskunta hyväksyy vastalauseen mukaiset kolme lausumaehdotusta.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Kivelä.

17.29 **Mai Kivelä vas:** Arvoisa puhemies! Jos me jaamme sen näkemyksen, että susi on osa suomalaista luontoa, niin kuin myös maa- ja metsätalousvaliokunnan enemmistö on tässä mietinnössä allekirjoittanut jakavansa tämän näkemyksen, niin kyllä se silloin tarkoittaa myös sitä, että sudelle tulee olla täällä tilaa elää, niin se vain on.

Se, että susi on erittäin uhanalainen laji Suomessa, tarkoittaa, ettei tämä tavoite sudesta osana suomalaista luontoa kunnolla toteudu, ja siksi meidän on kyettävä suojelemaan sutta nykyistä paremmin. Eikä se varsinkaan toteudu silloin, jos suden metsästystä helpotetaan.

Mutta tämän luonnonsuojelullisen näkökulman lisäksi myös jokaisella sudella, jokaisen suden elämällä on itseisarvo. Jos katsoo esimerkiksi meidän hallituksen esitystä uudeksi eläinten hyvinvointilaiksi, sielläkin lähdetään siitä lähtökohdasta, että jokaisen eläimen elämää tulee kunnioittaa tästä itseisarvosta käsin. Eli suden oikeus olemassaoloon ei palaudu minun mielestäni, eikä myöskään meidän lainsäädännön mielestä, pelkästään tähän lajisuojelulliseen lähtökohtaan, vaikka sekin on siis erittäin tärkeä lähtökohta.

No, myös vasemmistoliiton puoluekanta on tässä asiassa selvä. Meidän puolueen kanta on se, että erittäin uhanalaista Suomen susikantaa on suojeltava, ja kanta on se, että susihaittojen torjumiseksi on käytettävä ensisijaisesti muita keinoja kuin metsästystä, eli juuri niin kuin tässä vastalauseessa esitetään.

No, sitten tämä valiokunnan enemmistön mietintö taas perustuu siihen, että ollaan valmiita vaarantamaan suden suojeleminen, ei kunnioiteta suden itseisarvoa, enkä sitä itse voi missään nimessä hyväksyä. Pidän sitä päinvastoin surullisena mietintönä, pidän sitä eläinvas-
taisena linjauksena ja luontovastaisena linjauksena, ja sen lisäksi pidän sitä myös tiede-
vas-
taisena linjauksena, kun on lähdetty sille tielle, että kyseenalaistetaan se hyvä politiikassa
oleva lähtökohta, että perustetaan päätökset tutkittuun tietoon eikä aleta itse määrittele-
mään sitä, mikä on lajisuojelullisesti perusteltua.

Kannatan edustaja Pitkon tekemiä esityksiä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Aittakumpu.

17.32 **Pekka Aittakumpu kesk:** Arvoisa puhemies! Olen edellisen puheenvuoron käyttä-
jän kanssa täysin samaa mieltä siitä, että päätöksenteon pitää pohjautua faktoihin. Edustaja
Pitko esitti vastalauseen. Tuolta Pohjois-Pohjanmaalta, mistä molemmat tulemme, noin
vuosi sitten uutisoitiin, että Siikalatvalla oli lapsille annettu kilikelloja — kilikelloja —
mukaan koulumatkoille, koska sudet aiheuttavat siellä vaaraa. Kyse ei ole mistään perus-
teettomasta pelosta vaan siitä, että sudet tulevat liian lähelle ihmistä ja ne vaarantavat ih-
misten terveyden ja hengen, ja tätä vaaraa pitää nimenomaan faktapohjaisesti torjua ja vä-
hentää. Emme voi heikentää ihmisten turvallisuutta sillä tavalla, että sallimme niin sanot-
tujen häirikkösusien tulon ihmisten tai kotieläinten elinpiiriin. Siksi tämä kansalaisaloit-
teen tavoite on oikein hyvä, ja tässähän tosiaan taustalla on huoli erityisesti maaseudulla

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2022 vp

asuvan väestön ja heidän kotieläintensä turvallisuudesta. Kyse on turvallisuudesta. Susi myös aiheuttaa maaseudun elinkeinoille monenlaista vahinkoa, esimerkiksi tappaa suuria määriä lampaita täysin turhaan.

Tässä kansalaisaloitteessa on tosiaan turvallisuus tavoitteena, ja valiokunta on tehnyt hyvää työtä keskustalaisen puheenjohtajan Anne Kalmarin johdolla ja esittää nyt tässä eduskunnalle, että eduskunta edellyttää erilaisia tärkeitä toimia, jotta suden sääntelyä ja kannanhoidollista metsästystä helpotetaan. Valiokunta esittää muun muassa, että eduskunta edellyttää valtioneuvoston vaikuttavan Euroopan unioniin siten, että susi siirretään koko Suomen osalta luontodirektiivin liitteestä IV liitteeseen V, ja että eduskunta myöskin edellyttää, että suotuisan suojelutason viitearvo ei voi perustua pelkästään suden genetiikkaan, vaan on otettava kokonaiskestävyyden kannalta huomioon myös turvallisuus, sosiaaliset ja taloudelliset seikat sekä koiran avulla tapahtuvan metsästyksen kulttuurin säilyminen. Ja muutamia muita hyviä lausumia on tässä valiokunnan päätösehdotuksena, ja nämä ovat tosiaan hyvin kannatettavia. Toivon asioille ripeää, perusteellista ja tavoitteellista käsittelyä.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Mäenpää.

17.34 **Juha Mäenpää ps:** Arvoisa puhemies! Tämä on niitä harvoja kertoja, kun voi todeta, että täällä on tehty aivan loistava mietintö tästä asiasta. Maa- ja metsätalousvaliokunta on tehnyt mietinnön Suden kannanhoidollisen metsästyksen aloittaminen ja susivahinkojen estäminen -kansalaisaloitteen pohjalta. Täällä on muutama erittäin painava asia, ja ehkä tärkeimmät asiat ovat, että susi siirretään koko Suomen osalta luontodirektiivin liitteestä IV liitteeseen V. On otettava huomioon turvallisuus, sosiaaliset ja taloudelliset seikat sekä koiran avulla tapahtuvan metsästyksen kulttuurin säilyminen. Sitten edellytetään, että valtioneuvosto valmistelee metsästyslain 41 a §:n muuttamista siten, että se annetaan eduskunnalle viimeistään marraskuussa kuluvaa vuotta. Tämä on loistavaa.

Eduskunta edellyttää, että kannanhoidollista metsästystä koskevat luvat myönnetään niin hyvissä ajoin, että ne ovat mahdollinen muutoksenhaku huomioon ottaen käytettävissä metsästysaikana ja että vahinkoperusteisten poikkeuslupien myöntämistä sujuvoitetaan ja niitä koskevat valitukset käsitellään kiireellisenä. Tähän ovat jotkut onnistuneet jarruttamaan tätä susien kaatamista.

Ja sitten täällä on vielä, että edellytetään metsästyskaudella säännösten toimivuutta suhteessa uhkaa tai vaaraa aiheuttavan suden poistamiseen. Itse kun olen tuolta Etelä-Pohjanmaalta ja anoppila on Haapavedellä, niin tähän on ollut ihan järkyttävää, miten paljon sudet ovat vahingoittaneet esimerkiksi metsästyskoiria. Samaten on lukuisia lammastiloja, jotka ovat kärsineet näistä vaurioista, ja meidän kotikulmilla hiippailee susia. Kyllä siinä pistää vanhempia miettimään, voiko lasta lähettää sinne kouluun. Tämä on hyvä asia, ja harmillista, että tästä jotkut asiaa ymmärtämättömät ovat jättäneet jonkun eriävän mielipiteen, mutta kiitän maa- ja metsätalousvaliokuntaa tästä asiasta.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Lehto.

17.38 **Rami Lehto ps:** Arvoisa herra puhemies! Kuten edustaja Mäenpää edellä totesi, maa- ja metsätalousvaliokunta on tehnyt todella mainion lausunnon tästä, ja se on kannatettava.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2022 vp

Niin kuin on puhuttu, susitilanteen takia on paljon jouduttu muuttamaan koulukyytireit-
tejäkin. Susia nähdään yhä enemmän nykyään kirkonkylissä, kylillä maalaistalojen ja haja-
asutusalueiden talojen pihalla. Susitilanteen takia ihmiset joutuvat pelkäämään, kun ne tu-
levat nyt ihmisten luokse. Ne vähän kesyyntyvät, ja kun populaatio kasvaa, niin sitten tul-
laan etsimään ruokaa talojen läheisyydestäkin. Ne sitten raatelevat metsästyskoiria, muita
lemmikkejä, ne uhkaavat siinä pihalla kotitalouseläimiä, kaikkia, ketkä ovat tällä alueella.

Sitten jos ajatellaan, kun on lukenut, mitä Luontoliiton susiryhmäkin on todennut, että
myös villieläimillä on oikeus elää, niin Luontoliiton susiryhmä varmaan suojelisi spino-
sauruksiakin, jos niitä vielä olisi maapallolla, että kaikkien petojen pitää täällä saada juok-
sennella ihmisten seassa.

Susikantaa pitää hoitaa, ja sitä pitää saada metsästää, jos se populaatio liikaa kasvaa. Ve-
näjäältä tulee koko ajan niitä lisää. Tuskin hallitus saa sitä raja-aitaa nyt ihan hetkessä teh-
tyä, eli kyllä sieltä pääsee tulemaan susia tänne takaisin. Vähän ihmettelen tätä vastalau-
settakin, mitä vasemmisto ja vihreät ovat tehneet, että ei Mannerheimintiellä paljon susiin
törmää siellä istuskellessa, korkeintaan susipareihin, [Naurua] ja ne ovat aika harmittomia,
nämä susiparit. Mutta oikea susi on aika petoeläin. Sitä kannattaa varoa, ja sitä moni pel-
kää.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, arvoisat edustajat, pidetään keskustelu tiukas-
ti susissa, ei mennä dinosauruksiin saakka. — Edustaja Mäkelä.

17.40 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! On totta, että susi kuuluu Suomen luontoon,
mutta Suomen luontoa ei edusta ihmisten pihapiiri, eivät kotieläinten, tuotantoeläinten ti-
lat, joihin susi voi tunkeutua niitä eläimiä hävittämään, puhumattakaan ihmisten itsensä
uhkaamisesta. Jotta sudet ja muut suurpedot saataisiin pois näistä paikoista, jonne ne eivät
kuulu, niitä tietenkin täytyy metsästää riittävästi, että kanta mahdollistaa sen, että ne eivät
tällaisissa tiloissa ja alueilla liiku.

Tässä kansalaisaloitteessa... Siis todettakoon, että on tosiaan täytynyt tehdä kansalais-
aloite näin selvän asian toteamiseksi ja eteenpäinviemiseksi. Sitä ei ole eduskunta itse pys-
tynyt tekemään, hallitus ei ole pystynyt tekemään ilman kansalaisaloitetta. Ja nytkin halli-
tuksessa harataan tätä asiaa vastaan. Kansalaisaloite, pitkä teksti, näinkin itsestään selvän
asian eteenpäinviemiseksi ja toteamiseksi.

No, todettakoon, että teeman mukaisesti tässä vaiva niin sanotusti ei mennyt hukkaan,
vaan asiaa saatiin eteenpäin ainakin jollain tavalla — joskin nyt jo vihreiden suunnalta on
esitetty epäilyksiä, että saataisiin valitettua nurin nämä päätökset susien kaatamisesta. Li-
säisinkin, että tähän valitusasiaan täytyisi saada puututtua jollain tavalla näissä metsästys-
kysymyksissä. On jo tullut tietoa, että kun toiselta puolelta karhunkaatolupia on myönnet-
ty, niin niitä lupia on eräänlaisten puoliammattimaisten valittajien toimesta valitettu ju-
miin ja sillä tavalla saatu aikaan tilanne, että karhuja ei pystytty kaatamaan, kun tehdään va-
lituksia. Ei voi olla niin, että valitus on keino tehdä kiusaa ja harjoittaa tällaista painostusta
erilaisten järjestöjen taholta. Ei se ole valitusjärjestelmän tarkoitus. Tähän asiaan täytyy
puuttua jollain tavalla eduskunnan lainsäädännöllisin keinoin, ja odotankin seuraavaksi
toimenpiteitä siihen suuntaan.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Hoskonen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2022 vp

17.42 **Hannu Hoskonen kesk:** Arvoisa herra puhemies! Tämä susiasia on varmaan yksi eniten tunnekuohuja aiheuttavista asioista, mitä eduskunta käsittelee. Isot velanotot taikka muut kriisit eivät tunnu niin paljon kiinnostavan, mutta tämä susiasia kyllä pitää ottaa oikeasti vakavasti.

Olen metsäammattilaisen urallani, noin 25 vuoden aikana ihan tuolla oikeassa metsässä, missä lähimpään asutukseen on puolenkymmentä kilometriä matkaa, kaksi kertaa ollut ihan lähemmäksi aikuisen urossuden kanssa ja voin vakuuttaa teille, arvoisat vihreät, jotka tunnutte kaiken tietävän, että olen ihan satavarma, ettette kumpikaan teistä, ketkä paikalla olette, siihen tilanteeseen toivo koskaan joutuvanne. Mitä te teette sitten, arvoisat vihreät, siinä tilanteessa, kun se pieni tyttö, joka koulusta tulee ja jonka taksi jättää siihen tienvarteen... Jättäisittekö oman lapsenne siihen tienristeykseen, mistä matkaa kotiin on neljäsatametriä? Ette varmasti jättäisi. Teidän ylimielisyytenne ja välinpitämättömyytenne toisia ihmisiä kohtaan on pöyristyttävää. Jos käy huonosti, kuka teistä menee sen pienen lapsen vanhemmille sanomaan, ottamaan osaa tai lähettämään surunvalittelut? Ette varmasti mene, ette mene sinnekään. Olen muutaman kerran ollut niiden eläinten kanssa ihan liveinä tekemisissä ja voin vakuuttaa teille, hyvät ystävät, että se on kammottava kokemus. En itse mennyt paniikkiin, sillä tiesin toki, miten pitää käyttäytyä, mutta jos pieni lapsi joutuu siihen tilanteeseen koulutiellä, kotiin mennessä tai hiihtäessä tai missä tahansa oloissa ulkona...

Ilomantissa liikkuvat nyt siinä ihan kylän pinnassa sudet tässä muutama päivä sitten, ja kyllä siellä paikalliset äidit olivat lapsilleen tiedottaneet välittömästi, ja minäkin soitin tyttärelleni, jolla on pieniä lapsia, että katsokaa nyt sitten, että ne lapset eivät ole ulkona yksinään vaan siellä pitää olla aikuinen mukana aina, koska siellä reilun kilometrin päässä oli sudet nähty. Ihan oikein. Siellä oli aina joku aikuinen lasten mukana. Ja te täällä puhutte viisaasti, miten se on hellyttävä eläin. Käykää katsomassa, jotta tietäisitte joskus jotakin muuta kuin teidän omat erikoiset mielipiteenne. Se on niin kammottava tilanne. Juuri luin äsken netistä, että Venäjällä Dagestanissa tänä kesänä elokuussa susi tappoi yhden pojan ja raateli kahta. Ne kaksi onneksi jäivät henkiin, mutta se kolmas valitettavasti joutui suden suuhun.

Kyllä minua henkilökohtaisesti loukkaa tämä. Tunnen sydämessäni suurta kipua siitä, että tällaisia puheenvuoroja täällä joutuu kuuntelemaan sen tautta, että teillä on tämä suojeluaate. Suomen sudet kuuluvat Suomen metsiin, se on selvä asia. Kuten sanoin, olen niitä siellä monesti nähnytkin, mutta kannanhoidollinen metsästys on ainoa tapa pitää susipopulaatio poissa pihapiireistä, sinne se ei kuulu. Ei varmasti kuulu.

Ja sitten puheet siitä, että se on uhanalainen, ovat höpö höpöä. Suomen sudet kuuluvat Uralin länsipuoliseen populaatioon, ja näitä susia tällä alueella on noin 50 000 kappaletta. Jos joku puhuu vielä uhanalaisuudesta, niin on kyllä totaalista tietämättömyyttä tai sitten totaalista välinpitämättömyyttä, että asia unohdetaan.

Toivon, että tässä keskustelussa otetaan huomioon myös se pieni lapsi tai se maaseudulla elävä ihminen, [Puhemies koputtaa] joka siellä kulkee. Teidän puheenvuorossanne, mitä äsken kuulin, arvoisat vihreät, ei ollut mitään järkeä, muuta kuin oma suuri itsekkyytenne.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Hassi.

17.45 **Satu Hassi vihr:** Arvoisa puhemies! Myös minä kannatan edustaja Pitkon tekemiä ehdotuksia ja totean, että voisi pitää jopa loukkaavana sitä, että osa tämän keskustelun

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2022 vp

osanottajista ei selvästi ole kuunnellut, mitä me vihreiden ja vasemmistoliiton edustajat olemme todenneet. Me olemme todenneet, että olemme siitä yhtä mieltä, että vaaraa aiheuttavat sudet pitää voida poistaa ja että tätä menettelyä pitää voida jopa kehittää. Emme ehdota valiokunnan 5. lausumaehdotuksen hylkäämistä, joka kuuluu: ”Eduskunta edellyttää, että maa- ja metsätalousministeriö seuraa kuluvana syksynä alkavalla metsästyskaudella rikoslain 4 luvun 5 §:n säännösten toimivuutta suhteessa uhkaa tai vaaraa aiheuttavan suden poistamiseen sekä selkiyttää pakkotilasääntelyn soveltamista kansalaisille suunnatuin ohjein ja neuvoin. Näitä toimenpiteitä koskeva selvitys tulee esittää eduskunnalle 28.2.2023 mennessä.” Olemme siis yhtä mieltä siitä, että vaaraa aiheuttavat sudet pitää voida poistaa, mutta olemme sitä mieltä, että toimenpiteiden pitää perustua tutkittuun tietoon. Luonnonvarakeskuksen tuore selvitys osoittaa, että me olemme erittäin kaukana suden suotuisan suojelun tilasta, joka EU-direktiivin mukaan on se taso, mihin meidän pitää pyrkiä.

Sekä tänään että edellisen kerran tästä asiasta keskusteltaessa monet kollegat pitivät ikään kuin itsestäänselvyyttenä tällaista suden kiintiömetsästystä, lukumääräpohjaista metsästystä, jota virheellisesti kutsutaan kannanhoidolliseksi metsästykseksi, koska tällaisella lukumäärämetsästyksellä ei ole varsinaista kannan hoitamiseen liittyvää tavoitetta oikeasti. No, kun tällaista lukumääräpohjaista metsästystä viimeksi tehtiin, seuraus oli se, että ammuttiin laumojen alfayksilöitä, laumat hajosivat, ja nämä vaaraa aiheuttavat sudet ovat enimmäkseen juuri näitä yksinäisiä susia, jotka eivät toimi laumassa. Silloin, kun susi on laumassa, se pystyy metsästämään esimerkiksi hirviä, mutta yksinäiset sudet joutuvat saalistamaan esimerkiksi koiria ja kulkevat esimerkiksi pihapiireissä. Tämä ajatus, että suden metsästys kohdistetaan tavallaan umpimähkäisesti ja olennaista olisi vain vähentää susien lukumäärää, ei todellakaan perustu tutkittuun tietoon siitä, miten suden aiheuttamia vaaroja ja vaaran tunnetta voidaan korjata.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Lundén.

17.48 **Mikko Lundén ps:** Kiitos, arvoisa herra puhemies! Valiokunta on kuullut asiassa laajasti kansalaisaloitteen tekijöiden edustajia metsästyskoirajärjestöistä, maatalouden tuottajajärjestöistä ja metsästäjäjärjestöistä. Lisäksi valiokunta on kuullut aloitteen johdosta viranomaisia, ympäristö- ja luonnonsuojelujärjestöjä, tutkijoita, maakuntien ja kuntien viranomaisia sekä riistahallinnon toimijoita. Kuulemisen perusteella on selvää, ettei ole mitenkään kiistanalaista, aiheuttaako susi vahinkoa kotieläimille, muille riistaeläimille ja koirametsästykselle. Näin tapahtuu. Suden vaikutusalueella asuvien ja liikkuvien ihmisten huoli ja pelko kotieläimiensä tai elinkeinonsa puolesta on aitoa. Tämän johdosta on hyvä, että valiokunta pitää mietinnössään kannanhoidollista metsästystä yhtenä osana tehokasta ja kattavaa keinovalikoimaa, jota Suomessa tarvitaan suden suojeluun ja toisaalta sen aiheuttamien vahinkojen torjuntaan ja rajoittamiseen.

Arvoisa herra puhemies! On kyllä pakko mainita, että täälläkin edellisinä viikkoina mainittu mainio paikallislehti Salon Seudun Sanomat juuri kirjoitti, että Suomen Somerniemellä Riistakeskuksen myöntämä kannanhoidollinen poikkeuslupa Somerniemien kolmen suden perhelauman ampumiseksi on valitettavasti hallinto-oikeudessa kumottu. Valittajana oli kuusi eri luonnonsuojeluyhdistystä. Tammikuun 22 lopulla hallinto-oikeus kielsi välipäätöksessään aloittamasta susijahtia Somerniemellä valitukseen vedoten. Syyskuun viimeisenä päivänä 2022 Turun hallinto-oikeus kumosi Riistakeskuksen päätöksen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2022 vp

lainvastaisena. Tämä on juuri se asia, mikä tässä asiassa mielestäni on oikein. Luonnon-suojeluyhdistykset voivat aina valittaa, ja sudet esimerkiksi Somerolla ja Somerniemellä aiheuttavat monenlaista vaivaa, muun muassa koulukyytikuluja ja ongelmia farmareille. Nämä yhdistykset pystyvät käytännössä torppaamaan kaiken. Lisäksi poikkeusluvan hakeminen on hankalaa ja kaikin puolin negatiivinen kokemus, niin ettei siihen mielellään uudesta lähde.

Haluaisin vielä myös mainita, että eivät metsästäjät metsästämillä ole susia poistamassa vaan vastaamassa kyläyhteisöjen tarpeisiin ja etsimässä niihin ongelmiin ratkaisuja.

Arvoisa herra puhemies! Niin ikään on hyvä, että jatkossa valiokunta hyväksyy kansalaisaloitteeseen sisältyvän ehdotuksen siltä osin kuin se katsoo tarpeelliseksi täsmentää metsästyslain 41 a §:n sääntelyä siten, että säännös vastaa suden suojelua koskevien poikkeusten osalta muiden rauhoitettujen lajien osalta vallitsevaa EU:n luontodirektiivin 16 artiklan 1 kohdan poikkeusperusteiden tulkintaa sellaisena kuin se on vahvistettu EUTI:n oikeuskäytännössä. Tällöin sääntely sallii suden metsästyksen poikkeusluvalla muiden poikkeuksen soveltamiselle asetettujen edellytysten täytyessä myös silloin, jos suotuisaa suojelutasoa ei ole suden osalta vielä saavutettu, jos toimenpiteellä ei aiheuteta haittaa suotuisan suojelutason saavuttamiselle. Tämä oli valiokunnan lausumaehdotus numero 3.

Kannatan lämpimästi valiokunnan mietintöä ja kiitän valiokunnan puheenjohtajaa, valiokunnan enemmistöä ja neuvoksia hyvästä yhteistyöstä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Edustaja Kettunen.

17.51 Tuomas Kettunen kesk: Kunnioitettu herra puhemies! Haluan kiittää kansalaisaloitteen tekijöitä tästä aloitteesta, Suden kannanhoidollisen metsästyksen aloittaminen ja susivahinkojen estäminen, ja sitä kautta kiittää, että tämä asia on tullut nytten eduskuntaan ja nyt sitä käsitellään tässä toisessa keskustelussa mietinnön osalta. Kansalaisaloitteen taustalla on huoli maaseudulla asuvan väestön ja heidän kotieläintensä turvallisuudesta, huoli suden maaseudun elinkeinolle aiheuttamista vahingoista sekä halu turvata suomalaisen, erityisesti koiran kanssa tapahtuvan, metsästyksen jatkuminen, ja tähän on kultuuria meillä Suomessa, koiralla metsästäminen.

Olen tyytyväinen, että valiokunta on jättänyt viisi lausumaehdotusta, joista luen lausumaehdotus numero 4:n: ”Eduskunta edellyttää, että kannanhoidollista metsästystä koskevat luvat myönnetään niin hyvissä ajoin, että ne ovat mahdollinen muutoksenhaku huomioon ottaen käytettävissä metsästysaikana ja että vahinkoperusteisten poikkeuslupien myöntämistä sujuvoitetaan ja niitä koskevat valitukset käsitellään kiireellisinä.” Tämä on todella ansiokas lausumaehdotus. Nimittäin tänä metsästyskautena, kun 20.8. muun muassa karhun mehtuu alkoi, kotipaikkakunnallani Kuhmossa 18 karhulupaa pistettiin toimeenpanokieltoon hallinto-oikeuden toimesta, koska näistä luvista oli valitettu. Ja oli harmillista, että kun karhun mehtuu tänä syksynä alkoi lauantaina, niin päätös hallinto-oikeuden toimeenpanokiellosta tuli saman viikon tiistaina, ja tänään tuli sitten lopulta päätös hallinto-oikeudesta, että karhun mehtuu voi jatkua tänä päivänä. No, nythän on käynyt niin, että osa karhuista on jo siirtymässä talviunille ja metsästäjät tekivät asianmukaisen päätöksen, että tänä metsästyskautena ei enää kannata karhua metsästä, vaan rauhoitetaan nyt lopullisesti karhunmetsästys, totta kai, koska osa karhuista on jo lähtenyt talviunille. Mutta haluan nyt muistuttaa siitä, että tämä lausumaehdotus on todella tärkeä ja että hyvissä ajoin, mikäli tulevista suden kannanhoidollisista metsästysluvista valitetaan, ne käsitellään mahdollisim-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2022 vp

man nopeasti, ja tätä kautta turvataan se, että asianmukainen, rauhallinen kannanhoidollinen metsästys suden ja muittenkin suurpetojen osalta sitten toteutuu tulevaisuudessa.

Haluan vielä edelleenkin kiittää valiokuntaa ja valiokunnan puheenjohtajaa ansiokkaasta työstä ja asianmukaisesta mietinnöstä ja lausumaehdotuksista.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Kankaanniemi.

17.54 Toimi Kankaanniemi ps: Arvoisa herra puhemies! Susista ja niiden määrästä ja uhasta on puhuttu tässä salissa ainakin se 35 vuotta, jonka itse olen seurannut joko täällä tai sitten välillä vähän aikaa vuorotteluvapaalla, ja varsinkin viimeiset 27 vuotta, kun olemme olleet Euroopan unionin jäseniä. Noissa unionin jäsenyysneuvotteluissa meille tapahtui valitettavasti sellainen virhe, että pääsivät menemään liittymissopimuksessa ehdot sellaisiksi, että meiltä meni päätösvaltaa, jonka pitäisi meillä näissä asioissa olla varmasti niin valkoposkihanhiin kuin susienkin osalta. Olemme siis olleet EU:n orjia tässä asiassa, oma päätösvalta on ollut poissa. Nyt on syytä antaa kiitos kansalaisaloitteelle ja maa- ja metsätalousvaliokunnalle siitä, että tämä asia on nyt tässä ottamassa hyvän askeleen eteenpäin. Toivottavasti ei jatkossa seuraavaa 35:tä vuotta tarvitse tästä asiasta keskustella, vaan järki voittaa. Mietintö on sen mukainen, että siinä järki voittaa, enemmistön kannan mukainen.

Arvoisa puhemies! Susi kuuluu kyllä Suomen luontoon, mutta vain erämaihin. Siellä niille on luontaista elintilaa ja myös ruokaa. Mutta kun susia on liikaa, niin ne tulevat sieltä erämaista myös lähelle asutusta, ihmisasutusta, ja aiheuttavat pelkoa ja todellista vaaraa kotieläimille ja ihmisille. Tämä ei tietystikään ole hyväksyttävää, siksi susien määrää maassa on pystyttävä ja oltava valmiit pitämään siinä suuruudessa, että sudet pysyvät siellä erämaissa. Se, että ne tulevat sieltä lähelle asutusta, tapahtuu varmasti suurelta osin ruuan perässä. Jos erämaissa ei ruokaa riittävän suurelle määrälle susia ole, niin ne tulevat sitten lähelle ihmisasutusta ja käyvät myös kotieläinten kimppuun ja sitten myös ihmisille aiheuttavat vaaraa. Tähän on syytä puuttua ja estää myös se, ettei sitten liian runsas susimäärä hävitä muita metsän luontaisia eläimiä.

Arvoisa puhemies! Voisi olla hyvä, että Helsingin keskuspuistoonkin tuotaisiin yksi su-silauma, niin täällä Helsingissäkin voitaisiin nähdä, minkälaista on niiden kanssa elää.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Koponen, Ari.

17.57 Ari Koponen ps: Puhemies! Kaksi vuotta sitten tässä salissa avattiin suden kannanhoidollista metsästystä koskevan kansalaisaloitteen käsittely. On todella sääli, että jo silloin täällä eduskunnassa ei proaktiivisesti tartuttu susien aiheuttamiin ongelmiin, mutta onneksi kansalaiset ymmärsivät tilanteen vakavuuden. Kiitos vielä kertaalleen kansalaisaloitteen alullepanijoille ja nyt myös maa- ja metsätalousvaliokunnalle tästä työvoitosta.

Toivoin hartaasti silloisessa puheenvuorossani, että ratkaisut tehtäisiin ilman isompia intohimoja kumpaankaan suuntaan ja asiassa kuultaisiin myös kentän ääntä tarkalla korvalla. Nyt näyttää, että järki voittaa. Aloitteen tarkoituksena ei ole poistaa sutta Suomen luonnosta, vaan taustalla on aito huoli maaseudulla asuvan väestön ja heidän kotieläintensä turvallisuudesta, suomalaisille tärkeän koirametsästyksen rapautumisesta ja suden maaseudulla elinkeinoille aiheuttamista vahingoista.

Puhemies! Hyvin perusteellisesti laadittu valiokunnan mietintö on vihdoinkin valmistunut, ja näyttäisi siltä, että olemme menossa kohti suden kannanhoidollista metsästystä täällä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2022 vp

Suomessakin. Tämä on oikea suunta. Harmillisesti mietintö ei ole aivan yksimielinen. Vihereiltä puuttuu edelleen pitkän ja seikkaperäisen selvityksenkin jälkeen ymmärrys susialueilla elävien ihmisten arjesta ja susien aiheuttamista ongelmista, vaikka lähes poikkeuksetta valiokunnan saamissa lausunnoissa katsotaan, että suden kannanhoidollinen metsästys on osa EU:n luontodirektiivin mahdollistamaa keinovalikoimaa. Viimeistään tämän mietinnön pohjalta tuli todistettua, että tukea kannanhoidollisen metsästyksen aloittamiseen tulee lähes kaikkien puolueiden edustajilta. Nyt on tekojen aika.

Edustaja Pitko puhui ilakoinnista, ja se kertoo vahvasta ideologisesta latauksesta. Täällä kukaan ilakoi, reagoimme vain ihmisten huoliin ja ongelmiin. Voisi myös esittää kysymyksen, oletteko käyneet seuraamassa suden metsästystä ja juttelemassa näiden ihmisten kanssa heidän kokemistaan ongelmista. Oletteko käyneet seuraamassa, mitä poikkeusluvan hakeminen edellyttää ja vaatii? Voin vastata näihin kysymyksiin: ette ole.

Edustaja Kettunen puhui hienosti. Kuhmossa tosiaan kannanhoidollinen karhunmetsästys sallittiin, mutta metsästäjien vastuullisuus nousi jälleen kerran esiin. Niitä ei metsästetä enää tänä vuonna, tällä kaudella.

Loppuun vielä metsästäjille: Meitä kortinhaltijoita on Suomessa yli 300 000. Meillä on yhteinen, perinteikäs, arvokas harrastus, mikä on monille myös paljon enemmän — se on elämäntapa. Ei nälvitä toisiamme, vaan pidetään yhtä. Se takaa myös tuleville sukupolville tärkeän metsästykskulttuurin säilymisen.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Pitko.

18.00 **Jenni Pitko vihr:** Arvoisa puhemies! Haluan vielä loppuun nostaa yhden asian, mistä emme ole keskustelleet tämän kansalaisaloitteen salikeskustelun myötä, nimittäin laittoman salapyynnin. Yksi suden kannanhoitoa ja koko susikeskustelua vaikeuttavista asioista on rehottava suden salametsästys. Jo nykyisellään susia metsästetään vuosittain merkittävästi enemmän kuin lupa olisi, eli tosiasiallista kannanharvennusta tapahtuu koko ajan salametsästäjien toimesta. Laittomien salakaatojen myötä tilastointi siitä, miten monta sutta Suomessa tosiasiallisesti on, vaikeutuu. Salakaadoilla vaarannetaan alueellisia susipopulaatioita ja valitettavasti myös usein aiheutetaan lisäongelmia, kun laumat hajotetaan, kuten täällä edustaja Hassi kuvasi tilannetta, missä yksin vaeltelevat sudet tulevat herkemmin pihalle kuin laumat.

Suomessa ja myös Ruotsissa suden yleisin todettu kuolinsyy on salametsästys. Pelkäs-tään tänä vuonna on jo todettu useita salakaatoja ja niiden yrityksiä. Arvioiden mukaan vain kymmenen prosenttia salakaadoista tulee julki. Ihmettelen syvästi, miksi maa- ja metsätalousvaliokunta ei nostanut tätä salametsästystä mietintöönsä lainkaan. Kuulimme asiasta kyllä asiantuntijoita. Meille esiteltiin myös keinoja salametsästyksen torjumiseksi. Tässä mietinnön vastalauseessa esitämmekin yhtenä lausumaehdotuksena, että sellaisilla alueilla, missä on todettu harjoitettavan suden salametsästystä, ei tule myöntää poikkeus-lupia sudenmetsästykseseen. Jos oikeus otetaan omiin käsiin, siitä pitää olla myös seurauk-sia. Toivomme, että tällä voitaisiin siis ehkäistä suden salametsästystä. Se, että salametsäs-tys vaikuttaa mahdollisuuteen harjoittaa laillista metsästystä, on yksi erittäin perusteltu kannuste lailliseen käytökseen.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Kivelä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2022 vp

18.02 **Mai Kivelä vas:** Arvoisa puhemies! Edustaja Hoskonen mainitsi täällä, että sudet aiheuttavat enemmän tunteita kuin isot kriisit, ja olen tästä samaa mieltä, mutta on hyvä huomata, että tunteet eivät kuitenkaan aina perustu faktoihin. Ja koska tämä aihe aiheuttaa niin paljon tunteita ja myös pelkoja, niin ihmettelen sitä, miksi täällä halutaan toisten edustajien puolesta oikein lietsoa tätä vastakkainasettelua ja lietsoa pelkoa ja haukkua muiden edustajien näkemyksiä. Vaikea ymmärtää, mitä tämä tässä tilanteessa auttaa.

Sitten ajattelen, että kyllä meidän jostain pitäisi kuitenkin pystyä jakamaan yhteinen näkemys, ja kun kuuntelen puheita, niin olen huomannut, että kuitenkin aika paljon jaetaan sitä näkemystä, että sudellakin on jonkinlainen oikeus olla täällä osana suomalaista luontoa. Siksi, kun fakta kerta on se, että susi on Suomessa erittäin uhanalainen laji ja susi on osa meidän luonnon monimuotoisuutta ja se monimuotoisuus hupenee ja lajikato myös uhkaa ihmisen hyvinvointia, ja fakta on myös se, että Suomen susikanta on erittäin pieni ja se on jopa vaarassa kadota kokonaan, niin tätä taustaa vasten tällainen suden kiintiömetsästys ei kyllä ole millään tavalla perusteltua.

Se, mikä mielestäni on erittäin oleellista, on juuri se, mikä täällä on tuotu esille — edustaja Hassi mainitsi sen ja myös edustaja Pitko äsken omassa puheenvuorossaan — että tällainen ajattelu siitä, että kiintiömetsästyksellä voitaisiin juuri vaikuttaa näihin suurimpiin konfliktitilanteisiin, on yksinkertaisesti väärä. Eli me ei kiintiömetsästyksellä myöskään auteta siinä, että susihaitat vähenisivät ja pelot ja konfliktit vähenisivät. Sen lisäksi, kun täällä nyt keskitytään erityisesti haittaa ja pelkoa aiheuttaviin susiin, mielestäni hyvä huomio on se, minkä edustaja Hassi toi myös tässä esille, että tämä poikkeuslupamenettely on olemassa, ja harvinaisesti juuri tämä on se kohta, jossa me kaikki ollaan täällä yksimielisiä näiden esitysten suhteen. Eli on erikoista, että juuri tämä on se kysymys, johon täällä sitten tartutaan, kun se ei ole se asia, josta olisimme erimielisiä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Mäkelä.

18.05 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Tuossa kun edustaja Pitko otti esille tämän kysymyksen susien salametsästyksestä, niin juuri siksi, kun ollaan siinä tilanteessa, että ilmeisesti salametsästystä tapahtuu — ja mitä ilmeisemmin suuressakin määrin — tähän asiaan pitää puuttua lainsäätäjän toimesta niin, että susien laillinen metsästys mahdollistetaan siihen rajaan saakka, ettei tällaiselle toimenpiteelle, kuten salametsästykselle, ole tarvetta. [Jenni Pitkon välihuuto]

Se, että ihmiset ottavat tällaisissa asioissa oikeuden omiin käsiinsä, kertoo jo melko tunteesta tilanteesta, siitä, että heidän mielestään yhteiskunta ei ole kyennyt huolehtimaan heidän turvallisuudestaan heidän omissa kotipaikoissaan, heidän kotieläimiensä turvallisuudesta tai jopa heidän omien lastensa turvallisuudesta riittävässä määrin mahdollistamalla näiden susien kaatamisen. Kun oikeus otetaan omiin käsiin, niin kyllähän se sitten viime kädessä tapahtuu, mutta se ei ole kenenkään etu, että näin toimitaan, ja siksi meidän pitääkin sallia sekä haittaa aiheuttavien susien metsästäminen että kannanhoidollinen metsästäminen. Oikeastaan ihan sama, millä nimellä sitä kutsutaan, kunhan niitä susia kaadetaan tarpeeksi, ettei näitä ongelmia koidu. [Satu Hassi: Just tuo on harhakäsitys!]

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Koponen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2022 vp

18.06 **Ari Koponen ps:** Arvoisa puhemies! Edustaja Mäkelä vei sanat tuossa suustani. Kun on kannanhoidollista metsästystä, nämä ongelmat vähenevät, ja näin ei salametsästystä myöskään tule, eli siinä voittaa niin susi kuin myös ihmiset. Sitten tästä susien määrästä: tuossa on Venäjälle avoin raja, eli sudet menevät tässä edestakaisin. Ja Luken arviotkin tuntuvat kenttää kuunnellessa hyvin pieniltä, eli kukapa tietää oikeaa määrää.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Mäenpää.

18.07 **Juha Mäenpää ps:** Arvoisa puheenjohtaja! Edustaja Mäkelä jo puhui aikaisemmin tuosta, että juuri sen takia, että ihmisten ei tarvitse ottaa oikeutta omiin käsiinsä, on syytä muodostaa laki, jotta susia poistetaan kannanhoidollisesti ja myöskin häirikkösudet voidaan poistaa.

Edustaja Koponen viittasi tuossa näihin arvioihin susien määrästä. Minä itse en oikein luota siihen: kun noin kolme neljä vuotta sitten sanottiin, että Suomessa on susia 200 kappaletta, niin miten se on matemaattisesti mahdollista, että noin kuukauden välein Jalasjärvellä jää yksi prosentti näistä Suomen susista auton alle? Elikkä kun kaksi sutta Jalasjärvellä jäi auton alle, niin minun mielestäni se kertoo siitä susien määrästä aivan jotain muuta kuin sen, että niitä olisi ollut 200.

On hyvä asia, että tämä etenee, ja tämä mietintö on hyvä. Hienoa, että kansalaisaloitteen kautta on tämä asia lähtenyt vireille, ja se kertoo vain siitä kansalaisten huolesta omien lastensa turvallisuutta kohtaan. Toivon, että laki saadaan marraskuuhun mennessä tänne pöydälle ja hyväksytyä niin, että tämä asia saadaan edes korjaantumaan päin.

Itse olisin valmis siihen, että kaikki sudet, jotka asutuskeskuksiin tulevat, poistetaan, koska mielestäni meidän pitää saada susi pelkäämään ihmistä siinä määrin, että se ei tule asutuksen lähelle — vaan kuten edustaja Kankaanniemi sanoi, että Suomessa on tilaa sushille, mutta niiden susien paikka on tuolla erämaissa ja poissa asutuskeskuksista ja poissa maatalouden tuotantorakennuksista. Tämä on ihan järkyttävää, kuinka paljon on esimerkiksi lampaita susi raadellut hengiltä. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja vielä edustaja Kinnunen.

18.10 **Jari Kinnunen kok:** Arvoisa puhemies! Tässä vähän tuntuu, että nyt toiset puhuvat aidasta ja toiset aidanseipästä. Susi mahtuu Suomeen kyllä, ja itse kun olen ollut luonnonvararikosten tutkinnanjohtaja, niin voin todeta, että ei se salametsästys niin hirveätä ole, että nyt ne 300 000 metsästäjää tarvitsisi ristille naulata. Sitä esiintyy. Sitä esiintyy, sitä en kiistä missään nimessä, mutta se ei ole ihan niin mittavaa kuin ehkä nyt tästä tuli se mielikuva. Ymmärrän ihan tasan tarkkaan, että meillä mahtuu susi tänne Suomeen, mutta se täytyy myöskin ymmärtää, että se pitää sieltä poistaa, missä se häiritsee maataloutta ja missä se häiritsee ihmisten koulunkäyntiä, itäisessä Suomessa varsinkin.

Vaikka tämä nyt ei ole yksimielinen ja vaikka tässä nyt on eriävää mielipidettä, niin minä nyt näkisin, että kyllä tämmöisenään pitäisi hyväksyä tämä laki. Mutta en minä näe syytä, miksi on nyt lähdetty näin voimakkaaseen vastakkainasetteluun tässä asiassa, kun kaikki kuitenkin ovat sitä mieltä, että ne haitalliset sudet pitäisi poistaa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Mäkelä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 108/2022 vp

18.11 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Vielä loppuun sellainen kriminaalipoliittinen huomio, että vaikka tietenkin on selvää, että salametsästys on rikos ja siitä pitää tulla tuomio, niin kyllä ne tuomiot tällä hetkellä oikeuskäytännössä sekä lainsäädännössä ovat täysin suhteettomia monista muista rikoksista saataviin tuomioihin. Jos ihmisen aikoo pahoinpidellä sellaiseen kuntoon, että saisi suuremman rangaistuksen kuin suden salametsästyksestä, niin täytyy nähdä todella suuri vaiva siinä pahoinpitelyssä. Tämä on sellainen asia, mihin pitäisi puuttua. Ja jos ihminen puolustautuu esimerkiksi hyökkävää karhua vastaan ja ampuu sen karhun, niin käsitykseni mukaan se on aina lähtökohtaisesti epäily törkeästä metsästysrikoksesta, joka on erittäin raskas rikos, mikä tarkoittaa aseiden poisviemistä ainakin väliaikaisesti. Tämä on aivan kohtuuton seuraus siitä, että ihminen puolustaa itseään tai kotieläimiään.

Keskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.